

Echa Historii - Żarki

Zygmunt Woźniak

Słowo wstępne

Jednym z najpiękniejszych zakątków Polski jest obszar Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Malowniczy krajobraz, ruiny średniowiecznych warowni oraz nieskażona przyroda sprawiają, że jurajskie tereny każdego roku przyciągają bardzo wielu turystów. Nie zapominajmy jednak o tym, że Jura to także żyjący tu ludzie. W niniejszej publikacji chcieliśmy zwrócić szczególną uwagę na postacie, których życie i działalność związane były z obszarem dziewięciu gmin położonych w północnej części Jury. Na przestrzeni wielu stuleci, aż do czasów nam najbliższych w gminach: Janów, Koziegłowy, Lelów, Niegowa, Mstów, Olsztyn, Poczesna, Poraj oraz Żarki żyli ludzie, których życiorysy stanowią piękną kartę, ukazującą codzienną pracę na rzecz swojej Małej Ojczyzny. Dzięki biogramom zebranych i opracowanych przez lokalnych miłośników historii, ukazane zostały losy osób, których postawa życiowa może stanowić wzorzec dla młodego pokolenia Polaków. Poznanie tych życiorysów umożliwi lepsze zrozumienie dziejów północnej części Jury i uświadomi jak ważne dla lokalnej społeczności są wybory podejmowane przez osoby mające wyraźnie określone życiowe cele i pasje.

Publikacja, którą czytelnik trzyma w ręku powstała jako jedno z wielu działań Stowarzyszenia Partnerstwo Północnej Jury (PPJ) z siedzibą w Złotym Potoku. PPJ jako organizacja pozarządowa dba o zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, wspiera lokalne inicjatywy i promuje różnorakie formy obywatelskiej aktywności. Niniejsze wydawnictwo jest tego najlepszym przykładem. Mamy nadzieję, że „Echa historii” spotkają się z życzliwym przyjęciem przez czytelników i będą początkiem wspólnego odkrywania bogatej historii Północnej Jury.

Redakcja

Opracowanie:

Katarzyna Kulińska-Pluta

Zygmunt Woźniak
jedna z tysięcy ofiar katyńskich

Bronisława i Zygmunt Woźniakowie. Częstochowa lato 1939 r.

Pamiętam, w sierpniu 1939 roku, wychodził z kościoła w mundurze oficerskim, wsiadł do dorożki. Potem już go w Żarkach nie było – wspominał kierownika szkoły, Zygmunta Woźniaka w 1999 roku, jeden z jego uczniów Bogusław Kurkowski. – *Wyjechał na zawsze*¹.

Pamięć o Zygmuncie Woźniaku odżyła w 1998 roku. W filharmonii w Częstochowie, dyrektor Szkoły Podstawowej w Żarkach Stanisława Nowak otrzymała tablicę pamiątkową ku czci zamordowanego w Katyniu nauczyciela – kierownika szkoły w latach 1936-39, oficera rezerwy w stopniu porucznika. Tablice trafiły do szkół, w których kształcili dzieci i młodzież nauczyciele zamordowani przez sowieckich oprawców w 1940 roku w Katyniu, Charkowie i Twerze. W mieście zawrzało. Żyła jeszcze grupa uczniów Z. Woźniaka. – Był bardzo wymagający, zdyscyplinowany i choć czuliśmy przed nim nieokreślony strach, lubiliśmy go. Trudno wytłumaczyć, jak można pogodzić dwa tak różne uczucia – mówiła Antonina Pink².

Na zdjęciu wykonanym najprawdopodobniej w 1939 r., znajdują się uczniowie urodzeni około 1925 r. Od prawej: ksiądz prefekt Serafin Opalko, nauczyciel pan Hernik, kierownik szkoły Zygmunt Woźniak (w rogu budynku), nauczycielka Jadwiga Wąsik, Nauczyciel Pan Kryza.

1, 2 Materiały zebrane przez dyrektora Stanisławę Nowak z okazji wmurowania pamiątkowej tablicy, a zachowane w Szkole Podstawowej w Żarkach.

Przyszedł raz na lekcję geografii, usiadł z tyłu i obserwował. Zapytana przez nauczycielkę Eugenię Urbanek zapomniałam wszystko. Śląsk pomyliłam z Małopolską. Coś próbowałam jeszcze mówić, ale widziałam, że już nie jest dobrze. Po lekcji kierownik podszedł do mnie, chwycił za ramię i powiedział „Dorciu z matematyki jesteś lepsza” – wspomina Dorota Grzybowska³.

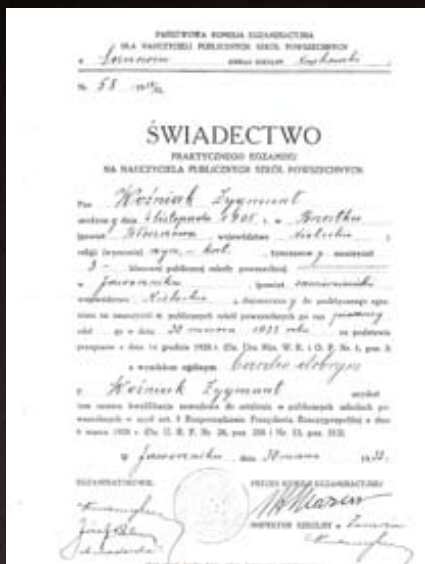
Termin odsłonięcia tablicy w Szkole Podstawowej w Żarkach wyznaczono na 23 kwietnia 1999 r. Powołano komitet organizacyjny. Krystyna Radosz i Maria Kowara opracowały choreografię, Małgorzata Stencel i Romana Banasik – dekoracje, oprawę muzyczną przygotował – Marek Dudkiewicz, autorką scenariusza była Małgorzata Jaskólska, a jej prawą ręką Dorota Orszulak. Osobą najbardziej zaangażowaną była dyrektor Stanisława Nowak. - Moja mama opowiadała wiele o panu Woźniaku. Imponował szlachetnością, zdecydowaniem, obiektywizmem – dodaje. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele władz oświatowych i samorządowych, byli uczniowie, najbliższa rodzina zamordowanego w Katyniu: dzieci (Jerzy Woźniak, Jadwiga Zawadzka), wnukowie (Jakub Woźniak od syna oraz Tadeusz Zawadzki, Małgorzata Musialik i Katarzyna Wilczyńska od córki) i prawnukowie.

Zdjęcie legitymacyjne Zygmunta Woźniaka wykonane ok. 1930 r.

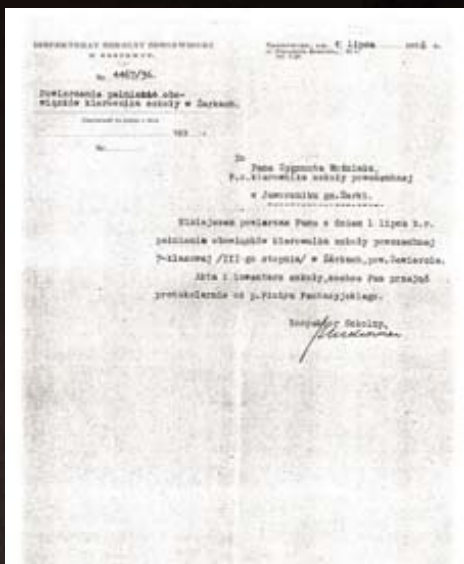
Zygmunt Woźniak urodził się 4 listopada 1905 r. w miejscowości Brzostek wówczas była to Gmina Secemin, powiat Włoszczowa, województwo kieleckie. Rodzice: Ignacy Woźniak i Maria z Glinków byli rolnikami. W latach 1922 – 1927 uczył się w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Jędrzejowie, w 1927 r. zdał egzamin maturalny, który uprawniał do pełnienia obowiązków tymczasowego nauczyciela w szkołach powszechnych, Od połowy 1927 r. do kwietnia 1928 r. odbywał służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Śremie, a po odbyciu kolejnych ćwiczeń wojskowych 1 stycznia 1931 r. awansowany został do stopnia podporucznika rezerwy i przydzielony do 27 pułku piechoty w Częstochowie. Pracę jako nauczyciel rozpoczął we wsi Wola Czaryska, później w Sokolim Polu w gm. Lelów, gdzie pracował do 1 września 1931 r. W grudniu 1930 r. ożenił się z nauczycielką Bronisławą Wilczyńską, która uczyła we wsi Mzurów. Z dniem 1 września 1931 r. wspólnie rozpoczęli pracę we wsi Jaworznik. Tu Z. Woźniak pełnił obowiązki kierownika szkoły, tu przyszły na świat dzieci: syn Jerzy w 1932 r. i córka Jadwiga w 1934 r.

³ Materiały zebrane przez dyrektora Stanisławę Nowak z okazji wmurowania pamiątkowej tablicy, a zachowane w Szkole Podstawowej w Żarkach.

Świadczenie nauczycielskie Z. Woźniaka z 1933r.

Kierownik w 1933 r. zdał egzamin państwowy na nauczyciela stałego publicznych szkół powszechnych, a w 1935 r. ukończył Państwowy Wyższy Kurs Nauczycielski. Z dniem 1 lipca 1936 r. został przeniesiony do Żarek. Powierzono mu pełnienie obowiązków kierownika 7-klasowej (III stopnia) szkoły powszechnej. W czasie pracy nauczycielskiej w latach 1933-35 i 1937-39 pełnił obowiązki przewodniczącego Zarządu Ogniska Związku Nauczycielstwa Polskiego w Żarkach.

Dokument potwierdzający powierzenie pełnienia obowiązków kierownika szkoły w Żarkach Z. Woźniakowi

Legitymacja członkowska ZNP

Na wojnę odszedł 30 sierpnia 1939 r. do 27 pułku piechoty w Częstochowie. We wrześniu 1939 r. we Włodzimierzu Wołyńskim został wzięty do niewoli przez wojska radzieckie i umieszczony w obozie jenieckim w Kozielsku w obwodzie smoleńskim. W grudniu 1939 r. rodzina otrzymała jedyny list z obozu w Kozielsku. Prawdopodobnie w kwietniu 1940 r. Zygmunt Woźniak został wywieziony z Kozielska do Katynia, zamordowany przez Sowieców i pochowany w masowym grobie⁴.

⁴ Życiorys Zygmunta Woźniaka opracowany przez syna Jerzego Woźniaka.

Zdjęcie wykonane w czasie „Święta sadzenia drzewek” w kwietniu 1938 r. Na zdjęciu wśród uczestników: z lewej z tyłu po oknem nauczyciel Hernik, w prawo tuż obok siedzących pan Jędrzejkiewicz – sekretarz Urzędu Gminy Żarki, następnie siedzi pierwszy z lewej kierownik Zygmunt Woźniak, wójt Gminy Żarki Leopold Grabowski, ksiądz wikary, ksiądz proboszcz Ufniarski, nauczycielki: Jadwiga Wąsik, Bronisława Woźniak.

W dniu 30 kwietnia 1989 r. na cmentarzu parafialnym w Żarkach z inicjatyw Obywatelskiego Komitetu Pamięci Narodowej odbyła się uroczystość wmurowania urny z ziemią katyńską. Na tablicy umieszczono nazwiska dziesięciu osób związanych z gminą Żarki zamordowanych przez Sowieców. Uroczystość ta mogła się odbyć dopiero w 1989 roku. Przez okres PRL zbrodnia katyńska była zakłamywana. 13 kwietnia 1943 roku Niemcy ogłosili, że w lesie pod wsią Katyń odkryli masowe groby oficerów polskich zamordowanych przez Sowieców, w tę historię nikt nie chciał uwierzyć. Gdy zaczęto publikować zdjęcia grobów z tysiącami ciał, prawda dotarła do świadomości Polaków. W 1990 r. Związek Radziecki przyznał się do po-

W dniu 30 kwietnia 1989 r. na cmentarzu parafialnym w Żarkach z inicjatyw Obywatelskiego Komitetu Pamięci Narodowej odbyła się uroczystość wmurowania urny z ziemią katyńską. Zdjęcie: Archiwum OKPN w Żarkach.

pełnienia zbrodni, a w 70 lat po tragedii katyńskiej, a w kilka dni po wypadku polskiego samolotu pod Smoleńskiem, władze Rosji zdecydowały się na przekazanie dokumentów archiwalnych związanych z mordem na polskich jeńcach wojennych w 1940 roku.

Wśród ofiar sowieckiej zbrodni jest jeszcze dziewięć innych osób, których z gminą Żarki wiązało: miejsce urodzenia, szkoła, praca, działalność. Dane o tych osobach zarchiwizowali członkowie Obywatelskiego Komitetu Pamięci Narodowej w Żarkach. Oto lista i dane osób zamordowanych przez Sowietów, a związanych z gminą Żarki.

Porucznik Jan Gubiła – ur. 9.06.1907 r. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Sosnowcu. W latach trzydziestych ub. wieku nauczyciel w Szkole Podstawowej w Żarkach. W sierpniu 1939 r., jako porucznik rezerwy został zmobilizowany i wcielony do wojska. Dostał się do niewoli sowieckiej. Wiosną 1940 r. zamordowany w Katyniu. Figuruje na liście ofiar numer 3248. Odznaczony srebrnym Krzyżem Zasługi. Pozostawił żonę Helenę i córkę Barbarę.

Porucznik Henryk Noszczyk – ur. się 6.07.1896 r. w Żarkach. Syn krawca, ukończył studia medyczne w Krakowie. Pracował jako chirurg w szpitalu w Warszawie. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany jako lekarz i porucznik rezerwy do wojskowej służby medycznej. Posiadał tytuł doktora nauk medycznych. Figuruje na liście ofiar Katynia pod numerem 01202. Osierocił żonę Anielę i syna Wojciecha.

Porucznik Jan Okularczyk – ur. 24.02.1904 r. w Żarkach Letnisko. Ukończył studia w Bielsku, zdobywając uprawnienia inżyniera. Pracował jako nauczyciel w szkole podstawowej w Przybynowie. Od urodzenia do sierpnia 1939 roku zamieszkiwał z rodziną w Żarkach Letnisko. Skąd został zmobilizowany do wojska jako porucznik rezerwy do 27 Pułku Piechoty w Częstochowie. Pozostawił żonę Wandę i córkę Urszulę.

Porucznik Mieczysław Pajchel - Pracował jako lekarz w Żarkach. Prezes Zarządu OSP w Żarkach. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany jako lekarz i porucznik rezerwy i wcielony do 27 Pułku Piechoty w Częstochowie. W chwili śmierci miał ok. 45 lat. Pozostawił żonę Leokadię.

Porucznik Franciszek Pakuła – ur. w Przybynowie. W latach 1927 – 1930 nauczyciel w Szkole Podstawowej w Przybynowie. Wyjechał do Sochaczewa, w sierpniu 1939 r., powołany do wojska. W chwili śmierci miał około 35 lat. Pozostawił żonę.

Porucznik Stanisław Strzelczyk – ur. w 1896 r. w Przybynowie. Wyjechał z rodziną do Łucka. W sierpniu 1939 r. jako porucznik rezerwy zmobilizowany. Pozostawił żonę.

Porucznik Zygmunt Woźniak - ur. 4.11.1905 r. w Brzostku. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Jędrzejowie. Kierownik Szkoły Podstawowej w Jaworzniku, od 1936 r. kierownik w Szkole Podstawowej w Żarkach. Powołany jako porucznik rezerwy do 27 Pułku Piechoty w Częstochowie. Pozostawił żonę Bronisławę, syna Jerzego i córkę Jadwigę.

Oficer Wojska Polskiego Adam Pitek - Pochodził z Niegowy. Tam zaczął pracę w szkole podstawowej jako nauczyciel. W latach dwudziestych XX wieku kierownik Szkoły Podstawowej w Jaworzniku. Zamordowany w Katyniu, miał 38 lat.

Kapitan Franciszek Olszewski - najstarszy syn Michała Olszewskiego właściciela dworu w Jaworzniku. Otrzymał solidne wykształcenie. Ukończył studia rolnicze w Wiedniu. Po śmierci ojca stał się właścicielem majątku w Jaworzniku. W 1926 r. występuje z wojska i zamieszkuje w Jaworzniku, ale w 1927 r. przenosi się do Lwowa, gdzie obejmuje posadę w Banku Rolnym. Walczył w obronie Lwowa. Zamordowany w Starobielsku.

Policjant Dominik Dudek – ur. 14.08.1901 r. we Włodowicach. Mieszkaniec Żarek, syn Kazimierza i Julianny. Pracował w policji od 1924 r. Wiadomo, iż od 1932r. pełnił służbę w I Komisariacie w Sosnowcu, od 1936 r. w Będzinie, na posterunku w Klimontowie do 4 lipca 1937 oraz w komisariacie w Czeladzi (brak daty). Od września 1939 r. był komendantem posterunku policji w Koziegłowach. Jeniec w Ostaszkuwie. Zamordowany w Miednoje.

Złożenie kwiatów na mogile katyńskiej na cmentarzu parafialnym w Żarkach z okazji 70 rocznicy zbrodni katyńskiej. Od lewej: Burmistrz Żarek Klemens Podlejski, Marszałek Województwa Śląskiego Mariusz Kleszczewski, Przewodnicząca Rady Miejskiej Stanisława Nowak, składają kwiaty ku pamięci zamordowanych w Katyniu.

Bibliografia:

1. Materiały zebrane przez dyrektora Stanisławę Nowak z okazji wmurowania pamiątkowej tablicy w 1999r., a zachowane w Szkole Podstawowej w Żarkach.
2. Materiały Obywatelskiego Komitetu Pamięci Narodowej w Żarkach nt. ofiar zbrodni katyńskiej, a związanych z gminą Żarki.
3. Życiorys Zygmunta Woźniaka opracowany przez syna Jerzego Woźniaka.

W skład cyklu „ECHA HISTORII”
wchodzi opracowania:

Echa Historii - Janów •
Echa Historii - Koziągłowy •
Echa Historii - Lelów •
Echa Historii - Mstów •
Echa Historii - Niegowa •
Echa Historii - Olsztyn •
Echa Historii - Poraj •
Echa Historii - Przyrów •
Echa Historii - Żarki •

Wydawca: Stowarzyszenie Partnerstwo Północnej Jury,
Złoty Potok ul. Kościuszki 7 www.jura-ppj.pl

Autor opracowania: Kulińska-Pluta Katarzyna

Zespół Redakcyjny:
Lelowskie Towarzystwo Historyczno-Kulturalne:
Nowak Marian
Bryła Zbigniew
Skrzypczyk Mirosław
oraz
Palarz Halina

Opracowanie graficzne: Piotr Napora www.endizajn.com

Skład, przygotowanie do druku i druk:
Drukarnia Złoty Potok, ul. Kościuszki 90, tel. 502 773 760

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Europa inwestująca w obszary wiejskie
 Publikacja opracowana przez Stowarzyszenie Partnerstwo Północnej Jury
 Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach osi 4-LEADER
 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
 Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
 Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi